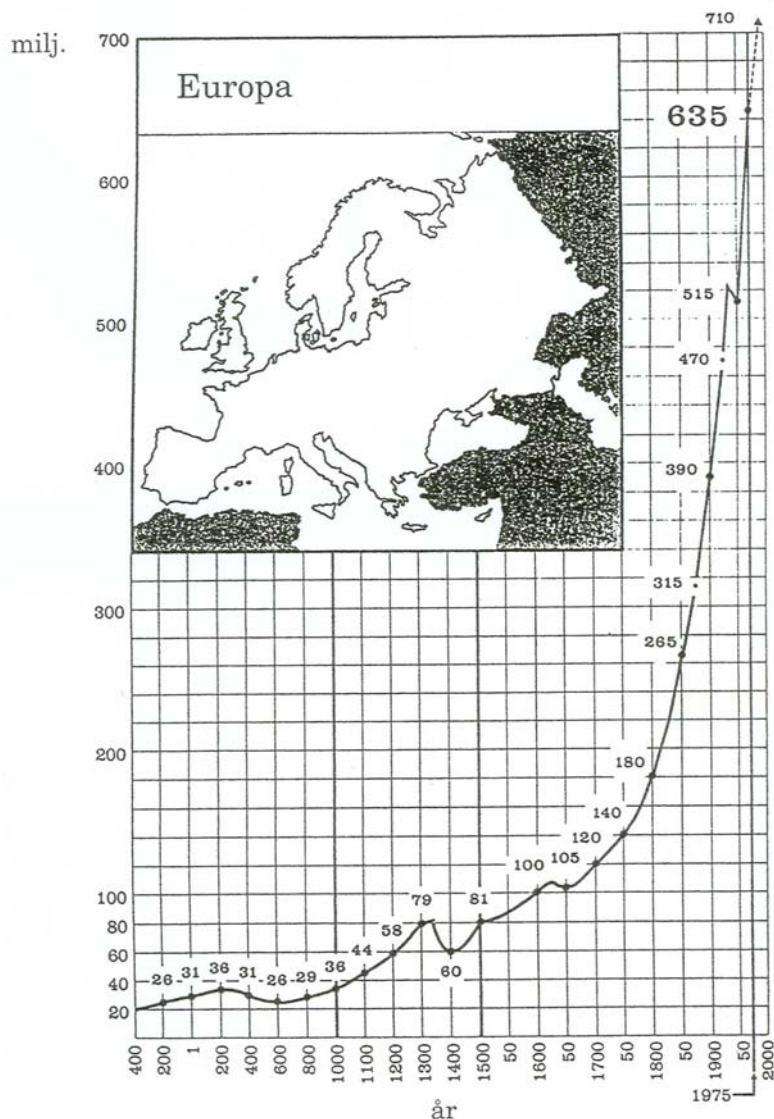

Högst 6 frågor får besvaras. Svaren på de mer krävande frågorna, som är markerade med ett +, bedöms enligt betygsskalan 0–9 i stället för den normala 0–6. För uppgifter som består av flera moment meddelas det maximala poängtalet för respektive moment.

1. Tabellen nedan visar befolkningsutvecklingen i Europa från år 400 f.Kr. till år 2000 e.Kr.

Källa: *Atlas of World Population History*, 1987

Behandla de viktigaste förändringarna i folkmängden i Europa och orsakerna till förändringarna.

2. Västeuropeiska städer som livsmiljöer: jämför medeltiden med slutet av 1900-talet.
3. Välj en märkesman eller märkeskvinna från renässanstiden eller början av den nya tiden och bedöm hur denna person har förändrat världsbilden och världsåskådningen.

4. Nedan ser du ett foto som är taget i Berlin i början av 1930-talet. Skylten på bilden har en text där det står: *"Tyskar försvara er! Köp inte hos judarna!"*

- a) Vilka medel som användes mot judarna ser du på bilden? (2 p.)
 b) Vad berodde den utbredda antisemitismen (judefientligheten) i 1930-talets Tyskland på? Vilka former fick den? (3 p.)
 c) Vilka överlevnadsstrategier hade den judiska befolkningen i Tyskland? (1 p.)
5. Sovjetunionen och Förenta staterna bedrev 1945–1990 en kapprustning baserad på kärnvapen. Hur påverkades den internationella politiken under denna tid av "terrorbalansen"?
6. Nedan ser du en statistik över antalet handelsmän i Finland under åren 1860–1913.

År	Handelsmän på landet	Handelsmän i städerna
1860	202	1 305
1870	1 022	1 590
1880	2 094	1 890
1890	3 170	4 414
1900	4 391	6 353
1913	5 670	10 312

Källa: *Suomen taloushistoria II*, 1982

På vilket sätt speglar statistiken förändringarna i det ekonomiska livet under senare hälften av 1800-talet, å ena sidan på landsbygden och å andra sidan i städerna?

7. Nedan återges Finlandsdelen av Olaus Magnus Gothus *Carta Marina* från 1539 (färgläggningen är från en senare tid).

- a) Hur skiljer sig kartbilden över Finland från den nutida? Hur får skillnaderna sin förklaring? (2 p.)
- b) Hur ter sig Finlands ställning och förhållanden i ljuset av den information som kartan ger? (4 p.)

8. Nedan får du ta del av två europeiska skildringar av utomeuropeiska kulturer. De är båda skrivna på 1600-talet.

För vår tros skull har vi lämnat vårt eget land; för vår tros skull har vi övergivit våra släktingar och vänner; för vår tros skull har vi seglat över världshavet; för vår tros skull har vi lämnat bakom oss de stora franska fartygen för att ta oss fram i era små kanoter; för vår tros skull har vi avstått från våra fina hus för att leva i era barkhyddor; för vår tros skull har vi förvägrat oss vår naturliga föda och de delikata maträtter vi hade kunnat njuta i Frankrike, för att äta av er majsvälling och ert matförråd, som inte ens djuren skulle röra i vårt eget land.

Jesuitpatern Chaumonots tal till irokeserna i Nordamerika 1656

Vad vildarnas andliga gåvor beträffar, så är de goda. Jag tror att alla själar är gjorda av samma ämne och att de inte skiljer sig från varandra på något väsentligt sätt; sålunda måste dessa barbarer, som är välbyggda och har harmoniska och fungerande kroppsdelar, ha ett gott förstånd. De har bara inte fått någon uppfostran och utbildning. Deras själ är en jordmån som av naturen är god, men den belastas av allt det onda som kan stiga fram ur jorden, när denna har varit övergiven allt sedan världen föddes. Jag jämför förstå dessa vildar med [franska] bönder, eftersom båda i allmänhet saknar boklig bildning, även om våra bönder i det avseendet står på en högre nivå; jag har ändå ännu inte träffat någon som har kommit hit [till Amerika] som inte erkänner och öppet medger att dessa vildar är mer intelligenta än våra vanliga bönder.

Jesuitpatern Le Jeune om huron-indianerna i Nordamerika 1634

- a) Vilken bild förmedlar Chaumonot och Le Jeune av indianerna och deras kulturer? (1 p.)
 - b) Jämför Chaumonots och Le Jeunes uppfattningar om sin egen kultur. (2 p.)
 - c) Vilka följder av olika slag har Chaumonots och Le Jeunes tänkesätt fått till stånd vid mötet mellan europeiska och icke-europeiska kulturer? (3 p.)
- +9. Nedan återges tre uttalanden av tidiga ledargestalter inom den socialistiska rörelsen.

Inte bättre maskiner, inte tillämpad vetenskap i produktionen, inte bättre kommunikationsmedel, inte nya kolonier, inte emigration, inte en utvidgad marknad, inte frihandel och inte ens alla dessa tillsammans förmår avskaffa de arbetande massornas misär.

Ur Karl Marx tal vid den första internationalen 1864

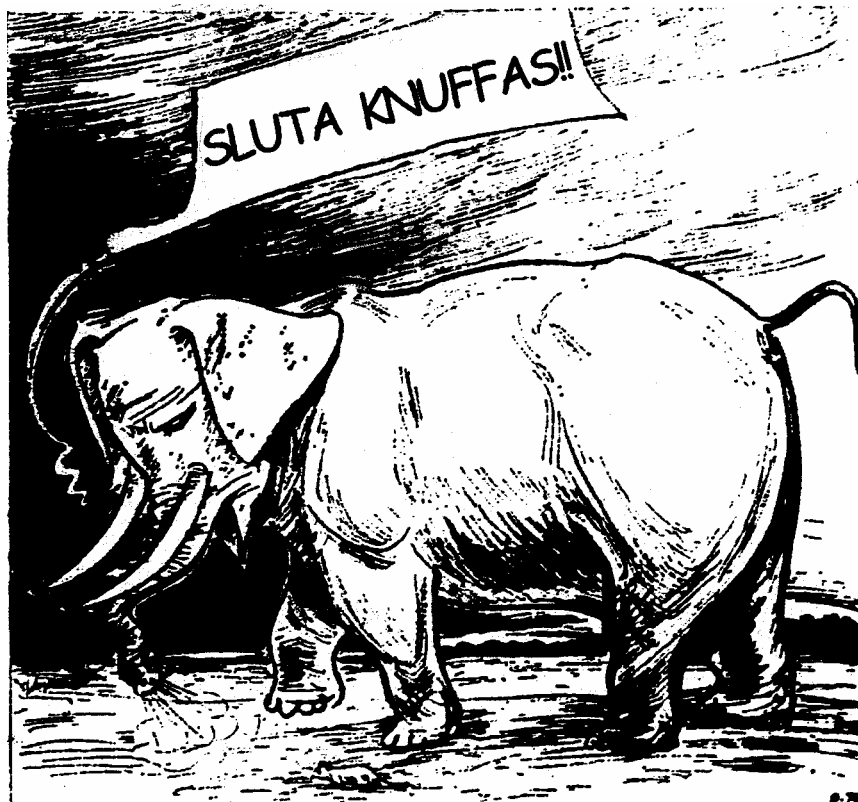
Sålunda utvecklas vid sidan av proletarietets maktmedel också kapitalismens maktmedel, och slutet på denna utveckling kan inte vara något annat än en stor, avgörande strid mellan de två, en strid som inte kan upphöra förrän proletariet har segrat.

Karl Kautsky, *Yhteiskunnallinen vallankumous* (originaltext 1892, publicerad på finska 1909)

Utvecklingen av det borgerliga ekonomiska systemet har krävt en mycket längre tid och visat att denna samhällsform har en mycket större förmåga till utvidgning och utveckling [...] Rikedomerna i samhället har ökat så oerhört och är så vitt spridd, att det nu finns helt andra möjligheter än förr att kämpa mot stagnationens fara. Den vidgade marknaden har skapat möjligheter till utjämning, så att sådana nu finns i samma mån som de tidigare saknades.

Eduard Bernstein, *Sosialdemokratian revisionismi*
(originaltext 1909, publicerad på finska 1910)

- a) Hur förutspådde Karl Marx och Karl Kautsky att framtiden skulle bli för samhället? (2 p.)
 - b) Hur skilde sig Eduard Bernsteins bedömning av den utveckling som skett i samhället från Marx och Kautskys förutsägelser? (3 p.)
 - c) Hur motsvarade splittringen av den socialistiska rörelsen de olika synpunkter på samhällsutvecklingen som kommer fram i uttalandena ovan? Denna fråga kan du besvara också i ljuset av Finlands historia. (4 p.)
- +10. Skotten i Mainila vid gränsen mellan Finland och Sovjetunionen 26.11.1939 ledde till att Sovjetunionen 28.11.1939 sade upp icke-angreppspakten mellan länderna och vinterkriget började. Nedan ser du tre uttalanden om de händelser som ledde till kriget.

En teckning av skämttecknaren Oki Räisänen 20.11.1939 visar en elefant som förebrår en mus.

Sovjetunionen har konstaterat att Finlands regering har intagit en fientlig hållning mot Sovjetunionen. I förhandlingarna de två senaste månaderna framförde Sovjetunionen sitt minimikrav, men Finlands regering intog en oförsonlig fientlig hållning i stället för att försöka hitta en gemensam grund för

ett avtal. Finlands regering har vandrat en väg som har slutat i resultatlösa förhandlingar. Detta ledde till slut till upprörande provokationer vid gränsen till Sovjetunionen, till artilleribeskjutning och blodspillan.

Ur ett radiotal av den sovjetiske utrikeskommissarien Vjatjeslav Molotov 29.11.1939

Min regering vill speciellt betona artikel 5 i icke-angreppspakten, där båda parterna har meddelat att de i en rättvis anda vill lösa alla eventuella konflikter sig emellan, vare de av vilken art eller vilket ursprung som helst, och att de vill använda bara fredliga medel till att lösa konflikterna. I den meningen har båda avtalsparterna förbundet sig att föra eventuella inbördes konflikter, som inom rimlig tid inte har kunnat lösas på vanlig diplomatisk väg, till förlikning i en förlikningsnämnd. Förlikning enligt nämnda artikel skall användas i synnerhet när fråga uppstår huruvida den ömsesidiga icke-angreppsförpliktelsen har kränkts eller inte.

Hänvisande till ovanstående föreslår min regering att förlikningsnämnden omedelbart ... skall kallas samman för att behandla den uppkomna oenigheten. ... är min regering redo att avtala med den sovjetiska regeringen om en förflyttning av försvarsstyrkorna på Karelska näset ... på ett sådant avstånd från Leningrad att det inte ens skall gå att påstå att de är ett hot mot stadens säkerhet.

Ur ett meddelande från Finlands statsminister A.K. Cajander till utrikeskommissarie Molotov 29.11.1939. Meddelandet kom fram 30.11.1939.

- a) Jämför Oki Räisänens bild med den bild Vjatjeslav Molotov ger av relationerna mellan Finland och Sovjetunionen. (2 p.)
- b) Jämför den finska regeringens uttalande med Molotovs och bedöm vilka förutsättningar det fanns för att Finlands förslag till lösning skulle gå igenom. (3 p.)
- c) I vilken grad var skotten i Mainila den verkliga orsaken till vinterkriget? (4 p.)